

ФАРМАЦИЯ КАЗАХСТАНА

#1 ЯНВАРЬ-ФЕВРАЛЬ 2021 Г.

ФАРМАЦИЯ И КЛИНИЧЕСКАЯ ФАРМАКОЛОГИЯ

Крем "Финотерб"
при лечении
грибковых заболеваний кожи

КЛИНИЧЕСКАЯ МЕДИЦИНА

Новые технологии в лечение
гидроцеле у взрослых
и детей

ОБЩЕСТВЕННОЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЕ

Нужно ли развивать
фито-рынок Казахстана?

ТЕХНОЛОГИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА

Ziziphora clinopodioides lam.
Перспективті дәрілік түрінің
ерекшеліктері және таралуы

Ежемесячное издание для работников органов управления здравоохранением, в том числе фармацией, врачей, провизоров, фармацевтов и широкого круга специалистов, работающих в сфере обращения лекарственных средств, изделий медицинского назначения и медицинской техники, сотрудников медицинских вузов и колледжей.

Журнал входит в Перечень изданий, рекомендуемых Комитетом по контролю в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан для публикации результатов научной деятельности, индексируется в РИНЦ.

ОСНОВНЫЕ РАЗДЕЛЫ:

- Законы и нормативные правовые документы, регламентирующие сферу обращения лекарственных средств.
- Актуальная информация о лицензировании, регистрации, сертификации и стандартизации лекарственных средств, оперативные материалы Фармакологического и Фармакопейного центров Минздрава РК.
- Анализ фармацевтического рынка республики и стран СНГ, тенденций и проблем его развития.
- Новости медицины и фармации, клинической фармакологии, поиск, исследования и эксперименты в области разработки и создания новых эффективных медицинских препаратов, в том числе отечественного производства.
- Мнение специалистов и экспертов о лекарственных препаратах, презентация фармацевтических и медицинских компаний и их продукции, а также широкое освещение практической деятельности аптечных организаций и медицинских центров.
- Материалы по истории медицины и фармации республики.
- Консультации специалистов по вопросам, касающимся фармации, регистрации и перерегистрации лекарственных средств, медицинской техники и изделий медицинского назначения.

ТАРИФЫ НА РАЗМЕЩЕНИЕ РЕКЛАМЫ:

Публикация научной статьи*
(объемом до 10 страниц) - **15 000 ТЕНГЕ**

Размещение рекламных
материалов на обложке - **70 349 ТЕНГЕ**

Размещение рекламных
материалов на внутренних страницах - **64 629 ТЕНГЕ**

Размещение рекламных
материалов в формате
социальной рекламы (коллаж) - **29 900 ТЕНГЕ**

Примечание: *за каждую страницу свыше 10 страниц,
доплата 1000 тенге за страницу

Ежемесячный журнал о рынке лекарственных средств и медицинских изделий

РГП на ПХВ «Национальный центр экспертизы лекарственных средств
и медицинских изделий» Комитета медицинского и фармацевтического контроля
Министерства здравоохранения Республики Казахстан

Редакционный совет

А.И. Гри-зодуб (Украина)
Д.В. Гринь-ко (Беларусь)
А.З. Зурди-нов (Кыргызстан)
Калиева Ш. С. (Казахстан)
И.Р. Кулма-гамбетов (Казахстан)
В.Н. Лок-шин (Казахстан)
М.К. Маме-дов (Азербайджан)
Т.С. Нурго-жин (Казахстан)
Д.А. Рождественский (Россия)
Д.А. Сычѐв (Россия)
Елена Л. Хараб (США)

Редакционная коллегия

Н.Т. Алдиярова
А.Е. Гуляев
П.Н. Дерябин
М.И. Дурманова
Х.И. Итжанова
Ж.А. Сатыбалдиева
З.Б. Сахипова
Е.Л. Степкина
А.У. Тулегенова

Адрес редакции:

050004, РК, г. Алматы,
пр. Абылай хана, 63, оф. 215,
тел.: +7 (727) 273 03 73,
+7 (747) 373 16 17 (WhatsApp).
E-mail: pharmkaz@dari.kz;
веб-ресурс: www.pharmkaz.kz.

Территория распространения

Казахстан, Россия, Украина,
Узбекистан, Кыргызстан,
Беларусь, Азербайджан,
Латвия, Литва,
Пакистан, Турция

Журнал зарегистрирован
Министерством культуры,
информации и общественного согласия
Республики Казахстан.

Свидетельство об учетной регистрации
№3719-Ж от 19.03.2003 г.

Контактные телефоны:

+7 (727) 273 03 73, +7 (747) 373 16 17.

Подписной индекс: 75888

Ответственность за рекламу несет рекламодатель.

Мнение редакции может не совпадать с мнением автора.

Перечень изданий, рекомендуемых Комитетом по контролю в сфере образования и науки Министерства образования и науки Республики Казахстан для публикации основных результатов научной деятельности (приказ Комитета от 10.07.12 г., №1082), индексируется в РИНЦ (на платформе научной электронной библиотеки elibrary.ru).

В журнале используются фотоматериалы и изображения из открытых интернет источников.

СОДЕРЖАНИЕ

ФАРМАЦИЯ И КЛИНИЧЕСКАЯ ФАРМАКОЛОГИЯ

А.Я. Утепова, З.Н. Досумбекова. Ауыз қуысы шырышты қабығының герпестік зақымдануы бар науқастарды кешенді емдеуді ацикловир, медовир қолдану.....	4
А.М. Оспанова. Крем "Финотерб" при лечении грибковых заболеваний кожи.....	6
С.Ж. Серикбаева, Н.Ж. Орманов. Влияние гирудотерапии на вегетативные нарушения после перенесенной коронавирусной инфекции.....	8
А.Ю. Толстикова, С.З. Ешимбетова. Проблема зависимости от синтетических наркотиков и современные подходы к психофармакотерапии.....	12

ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ

А.Нургалиева, А.Е. Ерлан, А.М. Бабашев, Г.Асан. Теоретические основы адаптации студентов К учебным нагрузкам посредством гипоксических тренировок.....	16
--	----

КЛИНИЧЕСКАЯ МЕДИЦИНА

С.З.Ешимбетова, А.Ю.Толстикова. Комплексное лечение резистентной формы шизофрении, преимущественно, с негативными симптомами.....	20
С.И. Ибрагимова, Г.А. Джунусбекова, Г.О. Нускабаева. Распространенность предиабета у лиц с ожирением.....	25
А.Г. Исаева, Л.Ш. Касенова, Л.Д. Бекжанова, А.М. Абдукалыков, З.М. Аташова, Н.М. Аскарлова. Проблемы сочетания туберкулеза органов дыхания с муковисцидозом.....	28
С.Ж. Серикбаева, Н.Ж. Орманов. Нейрореабилитация гирудотерапией когнитивных нарушений после перенесенной коронавирусной инфекции.....	31
Қ.Р. КҮНЕШОВ, Ш.М. СЕЙДИНОВ, Е.А. ПЕРНЕБЕКОВ. Новые технологии в лечение гидроцеле у взрослых и детей.....	36
Қ.Р. КҮНЕШОВ, Ш.М. СЕЙДИНОВ, Ж.И. БАЙТҰРСЫНОВ. Гидроцеле науқастарындағы склеротерапия.....	39
Е.Ғ. САРУАРОВ, Г.О. НУСКАБАЕВА, К.С. БАБАЕВА, К.С. ИДРИСОВ. Жүрек-қан тамыр ауруларын анықтау үшін қолданылатын негізгі шкалалардың қауіптілік көрсеткішін анықтаудағы сенімділігі.....	44
Р.С. Кузденбаева. Симптоматический эритроцитоз.....	46
С.Ж. Серикбаева, Г.С. Кайшибаева, Г.Б. Абасова. Влияние гирудотерапии на инсомнические нарушения после перенесенной коронавирусной инфекции.....	48

СОДЕРЖАНИЕ

ОБЩЕСТВЕННОЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЕ

- А.Я. Утепова, Ш.М. Атенова. Распространенность кариеса зубов у детей и проведение образовательной программы профилактики среди дошкольников и школьников младших классов..... 55
- Ә.Р. Жақсылық, Л.К. Көшербаева. Алғашқы медициналық-санитарлық көмек ұйымындағы орта медициналық персоналдың кадрлық әлеуетін жоспарлау..... 52
- К.Н. Дюсупова, Ж.Т. Уап, В.Б. Камхен. Состояние психического здоровья медицинских работников (на примере восточно-казахстанского областного специализированного медицинского центра)..... 58
- Г. Б. Нуралиев, А. А. Бабаева. Нужно ли развивать фито-рынок Казахстана?..... 62
- Ж.А. АМАНТАЕВА, Л.К. КОШЕРБАЕВА. Медициналық қ көмектің сапасын жетілдіру мақсатында алғашқы медициналық-санитарлық көмек ұйымдарында пациенттердің шағымдарын басқару..... 65

ОЦЕНКА ИЗДЕЛИЙ МЕДИЦИНСКОГО НАЗНАЧЕНИЯ И МЕДИЦИНСКОЙ ТЕХНИКИ

- А.Мынбай, У.С.Кемельбеков, А.Т.Олжабай. Исследование материалов защитного комплекта от особо опасных инфекций тип I-IV на пропускание атомосферных аэрозолей и пыли на анализаторе частиц и методом микроскопии..... 70

ТЕХНОЛОГИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОГО ПРОИЗВОДСТВА

- К.Г. Гафурова, К.К. Кожанова, Б.Г. Махатова, С.Е. Момбеков. Жоңғар сиырқұйрығын (*Verbascum Songaricum Schrenk*) дәрілік шикізат ретінде пайдалану перспективалары..... 78
- А.А. Анарбек, А.Т. Мамурова, Н.З. Ахтаева, С.Т. Назарбекова, А.Б. Ахметова, Л.Н. Киекбаева, Л.К. Бекбаева, А.С. Нурмаханова, А.С. Сейлхан, Н.М. Ибишева. *Ziziphora clinopodioides lam.* Перспективті дәрілік түрінің ерекшеліктері және таралуы..... 80
- А.Т. Мамурова, А.Т. Исаханова, О.Б. Тлеуберлина, Н.З. Ахтаева, А.Б. Ахметова, Л.Н. Киекбаева, Л.К. Бекбаева, А.С. Сейлхан, Б.Б. Осмонали, А.Ж. Темірбай. Қырғыз Алатауы өсімдік жамылғысында кездесетін дәрілік *Sarparis Spinosa L.* (с. *Herbacea Willd.*) Өсімдігінің морфологиялық және экологиялық ерекшеліктері..... 83
- Г.Б. Әбілжан, Қ.Қ. Қожанова, С.Е. Момбеков. Түктесін сіркеағаш (*Rhus Typhina L.*) Өсімдігінен сұйық экстракт алу технологиясы..... 87

ЮБИЛЕЙ

- Профессору Алме Боранбековне Шукирбековой – 60!..... 90

SPISOK LITERATURY

- 1 Vedeneva E.V. Rol' stomatologicheskogo lecheniya v uluchshenii kachestva zhizni pacientov: dis. ... kand. med. nauk / E.V. Vedeneva. – M., 2010. – 135 s.
- 2 Kirillova E.V. Kliniko-laboratornaya effektivnost' zubnyh past «R.O.C.S.» v profilaktike osnovnyh stomatologicheskikh zabolevanij u vzroslyh / E.V. Kirillova // Stomatologiya segodnya. – 2010. – №1(91). – S.16.
- 3 Alibekova, A.A. Vzaimosvyaz' osnovnyh komponentov kachestva zhizni s porazheniem zubov kariesom u podrostkov / I.A.Alibekova // DentalForum. – 2013. – N3. – S.11-12.
- 4 Ekimov, E.V. Klinicheskoe techenie i ocenka effektivnosti konservativnogo lecheniya nachal'nogo kariesa zubov u detej na fone razlichnoj aktivnosti karioznogo processa / E.V.Ekimov, I.M.Voloshina, G.I.Skripkina. //Stomatologiya dlya vsekh. – 2014. - №3. – S.50-53.
- 5 Ekimov, E.V. Mineralizuyushchij potencial rotovoj zhidkosti pri razlichnom techenii kariesa zubov u detej / E.V.Ekimov, A.P.Solonenko, T.S.Mityaeva // Institut stomatologii. – 2015. - №3(68). – S.52-53.
- 6 Eliseeva, N.B. Primenenie novyh tekhnologij v profilaktike kariesa i remineralizacii tverdyh tkanej zubov / N.B.Eliseeva, N.M.Belova // Stomatologiya dlya vsekh. – 2015. – №3. – S.32-34.

А.Я.Утепова, Ш.М.Атенова

Қ.А.Ясауи атындағы Халқаралық қазақ-түрік университеті
e-mail aziza.utepova.75@bk.ru
e-mail: atenova@mail.ru

A.Ya.Utepova, Sh.M.Atenova

H. A. Yasavi International Kazakh-Turkish University
e-mail aziza.utepova.75@bk.ru
e-mail: atenova@mail.ru

БАЛАЛАРДАҒЫ ТІС КАРИЕСІНІҢ ТАРАЛУЫ ЖӘНЕ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАР МЕН БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫ АРАСЫНДА АЛДЫН-АЛУДЫҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫН ЖҮРГІЗУ

Түйін: Шымкент қаласындағы балалардың стоматологиялық аурулары бойынша профилактикалық тексерулер жүргізу кезінде ауыз қуысын тазалау және олардың көпшілігінің алдын алу бойынша білім мен дағдылардың жеткіліксіздігі сияқты факторлардың әсері анықталды. Жаппай стоматологиялық тексерулерді жүргізу зерттелген контингенттердің негізгі стоматологиялық аурулармен зақымдануын сипаттайтын мәліметтерді алуға бағытталған. Үздіксіз тексеруді ұйымдастырудың қажеті жоқ, өйткені бұл көп уақыт пен ақшаны қажет етеді. Сондықтан популяция құрылымы бойынша ең типтік массивтерді ұялау әдісі таңдалды, оның ішінде үздіксіз тексеру жүргізіледі. Бұл жеткілікті түрде ұсынылған және зерттелген проблемаға сәйкес келетін материалдарды дәл береді.

Стоматологиялық тексерулер бағдарламасына енгізілген негізгі мәселелер тіс кариесінің таралу деңгейін және уақытша және тұрақты тістерді қоса алғанда, зақымдану қарқындылығын, профилактикалық тексеруді қажет ететін адамдардың санын, балалардағы стоматологиялық аурулардың көшенді алдын-алу бойынша арнайы білім беру бағдарламаларын құруды көрсетті.

Нәтиже: Осылайша, әзірленген және негізделген бағдарламалар ауыз қуысының гигиеналық жағдайын жақсартуға және тексерілгендердің кариесологиялық жағдайын жақсартуға мүмкіндік береді.

Түйінді сөздер: алдын алу, стоматологиялық аурулар, білім беру бағдарламасы.

THE PREVALENCE OF DENTAL CARIES IN CHILDREN AND THE IMPLEMENTATION OF AN EDUCATIONAL PREVENTION PROGRAM AMONG PRESCHOOLERS AND PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Resume: When conducting preventive examinations for dental morbidity in children of Shymkent, the influence of factors such as lack of knowledge and skills in cleaning the oral cavity and prevention in most of them was revealed. The purpose of conducting mass dental examinations is to obtain data describing the prevalence of the examined patients with the main dental diseases. There is no need to organize a continuous survey, as this requires significant time and money. Therefore, the method of nesting survey of the most typical massifs in terms of population structure, within which a continuous survey is carried out, was chosen. Which is sufficiently representative and provides the most accurate materials relevant to the problem under study.

Results and conclusions: The main issues included in the program of dental examinations reflected the level of spread of dental caries and the intensity of the lesion, including temporary and permanent teeth, the number of persons in need of preventive examination, the preparation of special educational programs for the comprehensive prevention of dental diseases in children.

Key words: prevention, dental diseases, educational program.

УДК 614.253.52:658.3

Ө.Р. ЖАҚСЫЛЫҚ, Л.К. КӨШЕРБАЕВА

КЕАҚ «С.Ж. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті»

АЛҒАШҚЫ МЕДИЦИНАЛЫҚ-САНИТАРЛЫҚ КӨМЕК ҰЙЫМЫНДАҒЫ ОРТА МЕДИЦИНАЛЫҚ ПЕРСОНАЛДЫҢ КАДРЛЫҚ ӘЛЕУЕТІН ЖОСПАРЛАУ

Түйін: бұл мақалада алғашқы медициналық-санитарлық көмек ұйымындағы орта медициналық персоналдың кадрлық әлеуетін жоспарлауға ғылыми-әдеби шолу берілген.

Түйінді сөздер: Алғашқы медициналық санитарлық көмек (МСАК), кадрлық ресурстар, мейірбике ісі, адами ресурстар, денсаулық сақтауды басқару, жоспарлау, медицина қызметкерлері.

Тақырыптың өзектілігі: Еліміздің мемлекеттік саясатының негізгі бағыттарының бірі медициналық қызметтер мен денсаулық сақтау жүйесінің сапасын жақсарту болып табылады. Әлемдік тәжірибеде Денсаулық сақтау жүйесінің тиімділігі мен медициналық қызметтердің сапасы медицина қызметкерлерінің дайындық деңгейіне байланысты. Осы бағытты іске асыру үшін денсаулық сақтаудың кадрлық ресурсын зерделеу және дамыту өзекті болып табылады [1].

Бағдарламаға сәйкес Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау саласының кадрлық ресурстарын дамытудың 2013-2020 жылдарға арналған тұжырымдамасының жобасын әзірледі, оның мақсаты – Сапалы денсаулық сақтау қызметтерін ұсынуды қамтамасыз ететін саланың тиімді кадр саясатын қалыптастыру болып табылады. Осы тұжырымдаманың негізгі міндеттері: жоспарлауды, штат санын және кадрлар құрылымын оңтайландыру; кадрларды даярлауды және үздіксіз кәсіби дамытуды жетілдіру; денсаулық сақтаудың Адами ресурстарын тиімді басқару [2].

Мақсаты: орта медициналық персоналды жоспарлау және болжау тетіктерін жетілдіру негізінде денсаулық сақтаудың кадрлық ресурстарын басқаруды зерделеу болып табылады

Зерттеу міндеттері:

1. Бастапқы буын деңгейінде кадрлық әлеуетті дамыту құралдарын пайдаланудың халықаралық және отандық тәжірибесін зерделеу.
2. Бастапқы медициналық-санитариялық көмектің кадрлық әлеуетінің қолданыстағы құралдарын талдау.
3. Кадрлық қамтамасыз етуді жоспарлау және мониторинг әдістерімен қанағаттанушылықты анықтау.

Кадрлық ресурстар Денсаулық сақтау жүйесінің және оны реформалаудың негізі болып табылады. Денсаулық сақтаудың барлық саласының тиімділігі медицина кадрларына байланысты. [3, 4, 5, 6].

Елдің денсаулық сақтау саласындағы мақсаттарына жету қабілеті көбінесе медициналық қызметтерді ұйымдастыруға және ұсынуға жауапты адамдардың біліміне, дағдыларына, уәждемесіне және орналасуына байланысты. Бірқатар зерттеулер медицина қызметкерлерінің саны мен халықтың денсаулық сақтау нәтижелері арасындағы тікелей және оң байланысты көрсетеді [7, 8, 9, 10].

Халықаралық деңгейде денсаулық сақтау жүйесінің кадр ресурстарын дамыту мен нығайтудың ұлттық стратегияларының болуы қажеттілігі туралы үндеулер жүйелі түрде таратылады, өйткені кез келген жастағы адамдардың салауатты өмір салты мен әлауқатын елеулі дәрежеде қамтамасыз ету денсаулық сақтаудың кадр ресурстарына, атап айтқанда олардың халықтың қажеттіліктеріне сәйкестігіне, сондай-ақ олар ұсынатын қызметтердің қолайлылығы мен сапасына байланысты болады. Дүниежүзілік денсаулық сақтау Ұйымының 2030 жылға дейінгі денсаулық сақтаудың кадрлық ресурстары бойынша жаһандық стратегиясы төрт негізгі мақсатты анықтайды:

1. тиімділігі дәлелденген кадр ресурстары жөніндегі саясатты енгізу, медициналық қызметтерге Әмбебап қол жеткізуді қамтамасыз ету және денсаулық сақтау жүйесін барлық деңгейлерде нығайту арқылы денсаулық сақтаудың кадрлық ресурстарының сапасын күшейту" ;
2. халықтың қолда бар және болашақтағы қажеттіліктеріне сәйкес денсаулық сақтаудың кадр ресурстарын жоспарлауды қам-

тамасыз ету, денсаулық сақтаудың кадр ресурстарының тапшылығын жою және оларды бөлуді жақсарту;

3. денсаулық сақтаудың кадрлық ресурстарын тиімді басқару үшін әртүрлі деңгейдегі денсаулық сақтау саласындағы институттарды нығайту;

4. ұлттық және өңірлік стратегияларды мониторингтеу және бағалау үшін денсаулық сақтаудың кадрлық ресурстары жөніндегі деректер жүйесін нығайту [11].

Бүгінгі таңда әлемдік медицинадағы өзекті мәселелердің бірі-медбикелердің жаһандық тапшылығы және ол бүкіл әлемдегі денсаулық сақтау жүйелеріне теріс әсер етеді. Халықаралық медбикелер кеңесінің (ICN) маңызды бастамасы жетіспеушілік және оны жою жолдары туралы маңызды ақпарат алуға мүмкіндік берді. Олар бес басым бағытқа бөлінеді: саяси араласу; макроэкономика және денсаулық сақтау секторын қаржыландыру; реттеуді қоса алғанда, кадрлық жоспарлау және саясат; практиканың оң ортасы; ұстап қалу және жалдау (көші-қонды қоса алғанда); және мейірбике ісі. Осы мәселелерге назар аударуға және шаралар қабылдауға мүмкіндік беретін халықаралық серпін күш алуда. John Oulton медбикелердің жаһандық жетіспеушілігіне шолу жасады (ол 2002 жылдан бастап жаһандық дағдарыс деп аталады), ICN перспективалары ұсынылды және ICN-дің осы дағдарысқа қатысты бастамалары талқыланды. 1899 жылғы құрылған ICN Денсаулық сақтау саласындағы мамандар үшін әлемдегі алғашқы және ең ірі ұйым болып табылады. 129 елдегі ұлттық медбикелер қауымдастығының федерациясы ретінде ICN бүкіл әлем бойынша 13 миллионнан астам медбикелерді ұсынады. Ол барлығына сапалы мейірбикелік күтімді, бүкіл әлемдегі денсаулық сақтау саясатын, медициналық білімді дамытуды және бүкіл әлемде құрметті және білікті кәсіби кадрлардың болуын қамтамасыз ету үшін жұмыс істейді [12].

Барлық елдер белгілі бір дәрежеде медициналық қызметкерлерді оқыту, тарту, ұстап қалу және өнімділік проблемаларына тап болады. Қазақстанда денсаулық сақтау мекемелерінің қызметкерлері мен болашақ медицина кадрлары Денсаулық сақтау реформасы шеңберінде өтіп жатқан өзгерістерге бейімделу қажеттілігіне байланысты қосымша қосымға ие. Денсаулық сақтаудың кадрлық әлеуетін зерттеу мәселелеріне соңғы он жыл ішінде жеткілікті көңіл бөлінбеді: елдің нарықтық экономикаға кіруі медицина кадрларын даярлау жоспарының өзгеруіне, Денсаулық сақтау жүйесінен шығатын кадрлардың орнын ауыстыруды уақтылы бақылауға алып келді. Жалақыға қанағаттанбау, тиімді әлеуметтік қорғалудың болмауы мемлекеттік денсаулық сақтау мекемелерінен дәрігерлік және орта медициналық қызметкерлердің кетуіне әкеледі [13].

Біздің елде медбикелерге және фельдшерлерге деген дәстүрлі көзқарас-бұл медбикелердің қорғалмаған төмен әлеуметтік және кәсіби мәртебесінің, оларды оқытуда жүйелі әдістер мен ғылыми принциптердің болмауының және медициналық кәсіптің белгісіз болашағының, тұрақсыздықтың нәтижесі [14, 15]. Медициналық көмектің сапасын барабар бағалау жаңа экономикалық жағдайларда денсаулық сақтауды тиісінше басқарудың маңызды проблемаларының бірі болып табылады. Ал медициналық көмектің сапасын арттыру бағдарламалары шеңберінде медициналық қызмет көрсетуге басты назар аударылады, ал мейірбике ісін дұрыс ұйымдастыру ескерілмейді. Алайда, қазіргі Денсаулық сақтау жағдайында медициналық көмектің сапасын жақсарту тәсілін елемеуге болмайды, өйткені медициналық қызмет-

керлердің ең үлкен армиясының – медбикелердің маңыздылығын ескере отырып [16].

Сонымен қатар, сауалнамаға сәйкес, респонденттердің тек 8,7% - ы мемлекет тарапынан құқықтық және әлеуметтік қорғаудың құндылығын толық сезінеді, ал қалған 91,3% - ы қолдау толық емес немесе мүлде жоқ. Медбикелердің 19,3% - ы өз жұмысына моральдық наразылыққа шағымданады. Кәсіптің моральдық кемшіліктеріне ұжымдағы қызметкерлер арасындағы қарым-қатынас, бөлім немесе мекеме басшысының және / немесе бөлім басшысының қарым-қатынасы, әсіресе пациенттермен қарым-қатынас, пациенттердің түсінбеушілігі, пациенттердің медициналық персоналға селективті қатынасы және т.б. [15].

ҚР Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі "Мейірбике ісін дамытудың 2020 жылға дейінгі Кешенді жоспарын" бекітті, онда Денсаулық сақтау жүйесінде Мейірбике ісі мамандары үшін жаңа құзыреттерді енгізу, мейірбикелердің өмір сүру сапасын арттыру, медициналық колледждерді дамыту және мейірбике ісін реформалау қажеттілігіне қарай университеттерді дамыту көзделген. Кешенді жоспарды дамыту мейірбике ісінің халықаралық деңгейге бағытталған жаңа моделін енгізуге ықпал етеді және мамандардың дәрігердің тең құқылы серіктесі ретіндегі тәуелсіз рөлін қамтамасыз етеді [17].

Қазақстан халқының қолайсыз медициналық-демографиялық көрсеткіштері мен сырқаттанушылықтың жоғары деңгейі медициналық көмектің барлық сатыларында сапасы мен тиімділігін арттыруды талап етеді. Бірақ медбикелер жұмысының қарқындылығы, қаржылық қамтамасыз етілудің төмендігіне қарамастан, медициналық көмектің сапасына қойылатын талаптардың артуы орта буындағы медицина қызметкерлерінің ағылуына, жоғары психикалық жүктеменің "кәсіби күйіп қалу" белгілерінің пайда болуына және олардың басқа жұмысқа ауысуына әкеледі. Өкінішке орай, бүгінгі таңда Орта буындағы медицина қызметкерлерінің жұмысын ұйымдастыруды функционалды талдау арқылы жүргізілген зерттеулер аз. Кәсіби зиянды жерлердің жұмыс сапасына және мейірбике ісі мамандарының психикалық жай-күйіне әсерін бағалайтын социологиялық психикалық зерттеулер жүргізу қажет [18].

Денсаулық сақтау саласындағы медициналық көмектің сапасын арттырусыз медициналық ұйымдарды тиімді басқару мүмкін емес. Медициналық көмектің сапасын арттыру үшін қаржыландыру, материалдық-техникалық қамтамасыз ету, сондай-ақ жаңғыртудың ұйымдастырушылық-әдістемелік мәселелерін қарау қажет. Маңызды мәселелердің бірі медициналық еңбекті ынталандыруды арттыру болып табылады. ҚР медицина кадрларын еңбекке ынталандыру маңызды мәселе болып қарастырылуда. Медицина қызметкерлері арасында кәсіби күйіп қалудың айтарлықтай таралуы мотивацияның төмендеуінің жалғыз факторы болып табылады [19].

Денсаулық сақтаудағы еңбекке ақы төлеудің жаңа жүйесіне көшу негізінде мейірбикелерді материалдық ынталандыру жүйесін дамыту үшін жұмыс сапасын бағалау нәтижесін пайдалануға болады. Медициналық көмектің сапасын арттыру бойынша ынталандыру сараланған жалақыға көшу кезінде сапалық көрсеткіштерге байланысты қалыптасады.

Орта медициналық персоналдың жұмысын бағалаудағы негізгі проблемалардың бірі теориялық зерттеулердің жеткіліксіздігі екені анық. Бұл менеджерлер мен нақты мамандардың иелеріне персоналдың қызметін анықтауға және бағалауға, кәсіби да-

му мен оқуға деген қажеттілікті анықтауға, сондай-ақ көрсетілетін медициналық көмектің сапасын арттыруға мүмкіндік беретін құралдардың бірі [20].

Сонымен қатар, медицина қызметкерлерінің денсаулығына әсер ететін бірқатар факторлар бар: химиялық заттар (дәрі-дәрмектер), психологиялық (микроклиматтық жағдайлар), өндірістік (жүктемелердің біркелкі бөлінбеуі) және т.б. [21, 22].

Медбикелер орындалған жұмысқа қанағаттанады, шаршау мен ауыртпалыққа қарамастан, жұмысқа деген қызығушылығын жоғалтады, жұмысының пайдалылығын түсінеді, ұжымдағы қолайлы психологиялық климат сапа көрсеткіштерін арттырады. Ұжымдағы әріптестер арасындағы дұрыс қарым-қатынас, басшылықпен құрметпен байланыс орнату, адамның өзіне тән жеке мінез-құлық ерекшеліктерімен сипатталады [23, 24]. Медициналық қызметкерлер арасында жұмыстағы стресстік жағдайлар ауыр жағдайдағы өлімнің жоғары деңгейіне байланысты Анестезиология және реанимация бөлімшелерінде жиі кездеседі. Медицина қызметкерлерінің психоземotionalды жағдайына әсер ететін негізгі стресс факторлары: үмітсіз науқастың көру қабілеті, физикалық шаршау, жүрек-өкпе реанимациясы, науқастың қайтыс болуы, науқастың туыстарымен әңгімелесу, жұмыс нәтижелеріне қанағаттанбау, білімді үздіксіз жетілдіру қажеттілігі, айғайлар, пациенттердің шағымдары, тез шешім қабылдау қажеттілігі, бір патологияның екіншісіне өту жиілігі. Мұндай жағымсыз көріністердің әсері кәсіби деформация мен эмоционалды күйзелісті тудыруы мүмкін. Психологиялық жағдай еңбек қызметінің тиімділігі мен сапасына теріс әсер етеді, кәсіби дамудың регрессиясына әкеледі.

Медицина саласында мейірбикелердің жұмысы маңызды және жауапты. Халыққа дұрыс медициналық көмек көрсету тікелей орта буын мамандарына жүктеледі. Мемлекет өз жұмысының, міндеттерінің кедергісіз орындалуын қамтамасыз етуге, білімін жетілдіруге, өмір сүру сапасын арттыруға міндетті [25, 26]. ҚР Денсаулық сақтау министрлігі әзірлеген "денсаулық сақтаудың кадрлық әлеуетін дамытудың 2012-2020 жылдарға арналған тұжырымдамасында" осы проблемаларды шешу жолдары белгіленген:

1. кадрлық стандарттарды қайта қарау (нақты қажеттілікті ескере отырып, орта медициналық персонал санын ұлғайту)
2. кадрлық саясаттың нормативтік-құқықтық базасын, әдістері мен құралдарын жетілдіру
3. сала мамандарының кәсіби қызметін оңтайландыру (ресурстарды, өкілеттіктерді қайта бөлу, оқытуға тәртіптік көзқарас)
4. үздік халықаралық практикаға сәйкес мейірбике персоналын басқару жүйесін жетілдіру
5. медбике үшін бірқатар медициналық функцияларды таңдау
6. үздіксіз кәсіптік даярлауды қоса алғанда, медициналық білім беруді жетілдіру
7. кадрлық мәселелерді шешуге кәсіби бірлестіктерді тарту;
8. мейіргер ісі мамандарының уәждемесі мен әлеуметтік мәртебесін арттыру үшін жағдай жасау
9. орта медициналық қызметкерлердің еңбегін ұйымдастыруды өзгерту [27].

Мейірбике ісін реформалау-бұл жаһандық мәселе және бейбітшілік мәселесі. Халықтың қартаюы созылмалы аурулардың өсуіне әкеледі, онда науқастар медбикелер тарапынан көбірек күтімді қажет етеді. Дәрігерлер жетіспейді. Дәрігерлердің кейбір функциялары өкілеттік беру аясында медбикелерге бе-

рілуі мүмкін. Қолданбалы бакалаврлар елде 308 мамандарды оқу бітірген ақпан айында 2018 жылғы [28]. Мейірбикелік білім беру жүйесі халықаралық тәжірибеге сәйкес Еуропалық кеңістікке біріктірілді. Бұл мейірбикелік білім беру жүйесін еуропалық директиваларға сәйкес келтіру қажеттілігін қамтиды [29]. МСАК деңгейінде медициналық қызметтер көрсету кезінде орта медицина қызметкерлерінің қызметі үшін оңтайлы кәсіптік орта қалыптастыру маңызды рөл болып айқындалды. Мейірбикелердің жұмыс жағдайларына белгіленген қанағаттанбауы көрсетілетін медициналық көмек сапасының төмендеуіне, атап айтқанда, өндірістік ортаның жабдықымен (құрал-сайманмен) жарақтандырылу деңгейінің жеткіліксіздігіне байланысты әкелуі мүмкін. МСАК медициналық ұйымдарын материалдық-техникалық жарақтандыру бөлігінде жеткіліксіз қаржыландыру, шығыс материалдарының және басқа да қаражаттың тиісті көлемін айқындау кезінде тиімсіз жоспарлау, сондай-ақ көбінесе сапасыз материалдарды сатып алуға әкелетін нормативтік ортаның жетілмегендігі өндірістік мейіргерлік ортадағы негізгі проблемалық факторлармен айқындалды [30, 31, 32, 33, 34].

ҚР медбикелердің негізгі дағдылары: пациенттің гигиенасы, асептика, инъекциялар, анализге қан және басқа материалдар алу, дәрі-дәрмектерді тарату және тарату, диагностикалық және емдік медициналық іс-шараларда дәрігерге көмек көрсету, салауатты өмір салты бойынша ақпараттық жұмыс, статистикалық талондарды толтыру, құжаттарды толтыру бойынша әкімшілік жұмыс [35, 36, 37]. Осылайша, ҚР-да медбикелер дәрігерге дәрігерлік тағайындауларға сәйкес көмекті ғана орындайды, бірақ халықаралық анықтамаларға жауап беретін Мейірбике ісі практикасын жүзеге асырмайды [38, 39].

Қазақстанда мейіргер ісін одан әрі жетілдіру үшін мейіргер қызметтерін көрсетуге қаржылық қолдауды қамтамасыз ету, медициналық ұйымдар үшін мейіргер персоналының белгілі бір деңгейіне, әсіресе кеңейтілген мейіргер контингенті үшін, әсіресе қолданбалы және академиялық Бакалавр мейіргер біліміне қаржылық қолдауды жүзеге асыруға мүмкіндік жасау қажет. Сондай-ақ Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау ұйымдарында мейірбике ісінің неғұрлым заманауи ғылыми негізделген практикасын дамыту мақсатында мейірбикелердің оңтайлы еңбек жағдайларын жасауды және мейірбике ісі саласындағы ғылыми зерттеулерге экономикалық қолдау енгізуді қамтамасыз ету қажет [40]. Қазақстан Республикасында мейіргер қызметін реформалау жөніндегі жұмысты одан әрі жүргізу қажет, ол мынадай кезеңдерді қамтиды:

1. Қазақстанның заманауи мейіргер қызметін қалыптастыру,
2. Мейіргерлік білім беру жүйесін жаңғырту жөніндегі іс-шараларды іске асыру,
3. Мейірбикелік қызмет реформасының негіздерін нормалау,
4. Іске асыру және одан әрі даму жолы [29].

Қорытынды: қорытындылай келе, біз барлық жастағы адамдарға, топтар мен қауымдастықтарға, науқастар мен сау адамдарға көмек көрсетуде медбикелер маңызды рөл атқаратынын түсінеміз. Медбикелерді даярлауға және олардың біліктілігін уақтылы арттыруға назар аудару қажет. Сондай-ақ, медбикелердің еңбекті ұйымдастырумен, жалақы мен жүктеме мөлшерімен қанағаттануы туралы ескерген жөн.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 Государственная программа развития здравоохранения Республики Казахстан «Денсаулық» на 2016-2019 годы: утв. Указом Президента Республики Казахстан от 15 января 2016 года, № 176.
- 2 Концепция развития кадровых ресурсов здравоохранения на 2012-2020 годы: утв. Приказом Министра здравоохранения Республики Казахстан от 23 августа 2013 года, № 485.
- 3 Двойников С. И. Состояние сестринского дела в России: перспективы развитие // Главная медицинская сестра. - 2009. - №4. - С. 10-11.
- 4 Каспрук Л.И. Некоторые аспекты исследования рынка специалистов со средним медицинским профессиональным образованием. // Пробл. гигиены, здравоохранения и истории медицины. — 2008. - № 4. - С. 40-42.
- 5 Котельников Г.П. Медицинские кадры Приволжского федерального округа // Нижегородский медицинский журнал. Здравоохранение Приволжского федерального округа. - 2003. - № 1. - С. 21-30.
- 6 Манерова О.А. Об основных направлениях кадровой политики в здравоохранении. // Проблемы управления здравоохранением. - 2004. - № 6(19). - С. 29-33.
- 7 Перфильева Г.М. Сестринское дело в России (социально-гигиенический анализ и прогноз): дисс. ... докт. мед. наук: 14.00.33 - Москва.- 1995. -257 с.
- 8 Скворцов В.В. Перспективы развития сестринского дела в России. // Медсестра. - 2009. - N 3. - С. 19-23.
- 9 Стародубов В.И., Михайлова Ю.В., Леонов С.А. Кадровые ресурсы здравоохранения Российской Федерации: состояние, проблемы и основные тенденции развития //
- 10 Тахтарова Ю.Н. Совершенствование организации деятельности среднего медицинского персонала (структурно-функциональный аспект): автореф. дис.... канд. мед. наук. 14.00.33 - Москва. - 2007. - 27 с
- 11 Global strategy on human resources for health: workforce 2030. World Health Organization 2016. Available at: https://www.who.int/hrh/resources/global_strategy_workforce2030_14_print.pdf?ua=1.
- 12 Oulton J. A. The global nursing shortage: an overview of issues and actions //Policy, Politics, & Nursing Practice. – 2006. – Т. 7. – №. 3_suppl. – С. 34S-39S
- 13 Махаматова З. Х., Камилова Д. Н. Повышение качества трудовой жизни среднего медицинского персонала. // Вестник экстренной медицины. 2013. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/povyshenie-kachestva-trudovoy-zhizni-srednego-meditsinskogo-personala> (дата обращения: 30.12.2020).
- 14 Аяпов КА. Социально-гигиенические и организационные основы развития сестринского дела в Казахстане: автореф. дисс... д-р.мед. - Бишкек: 2002. - 41 с.
- 15 Аканов А. А., Бурибаева Ж.К., Усатаев М.М. и др. Роль медицинской сестры общей/семейной практики в формировании здорового образа жизни: Учебно-методическое пособие. - Алматы: 2000. - 70 с.
- 16 Кауашев С.К. Вопросы управления и организации сестринского дела в подготовке медсестер-менеджеров / Милосердие, 2002. - №1. - С. 30-31.
- 17 ҚР президенттің №922 1 ақпан 2010 ж бұйрығына сәйкес “Қазақстан Республикасының 2020 жылға дейінгі дамуының стратегиялық жоспары” негізінде дайындалған 2016-2020 жж. Қазақстан Республикасының денсаулық сақтауды дамытудың мемлекеттік «Денсаулық» бағдарламасы
- 18 Исаев Д.С., Третьякова С.Н., Надилов Ж.К., Игликова А.Э Системный подход в оценке ресурсного обеспечения медицинских организаций // Социальные и гуманитарные науки. - Бишкек: 2008. - № 1-2. - С. 212 - 214.

- 19 Александрова, С.Т., Бутенко, Т. В. (2010). Профессиональное выгорание и трудовая мотивация медицинских сестер. Журнал. Вестник Московского государственного гуманитарного университета им. М.А. Выпуск № 3- С. 4.
- 20 Тюлькина Е.Е. Контроль и оценка деятельности медицинских сестер лечебных отделений больницы на примере процедурной медсестры // Главная медицинская сестра. - 2009. - № 3 - С.55 - 63.
- 21 Григорьев, Ю. И. Организационно-правовые принципы осуществления реформ в сфере охраны здоровья населения [Текст]: зарубеж. опыт / Ю. И. Григорьев // Медицинское право. - 2007. - № 2. - С. 9-13.
- 22 Гагунова, Е. Я. Общий уход за больными [Текст]: [учебник для мед. училищ] / Е. Я. Гагунова. - М.: Медицина, 1964. - 284 с.
- 23 Анифеева А., Сиротина А.Ю. Здоровье медсестры и безопасность на рабочем месте // Милосердие. - Алматы: 2009. - №3-4. - С.23-29.
- 24 Новак Л.И., Сибурин Т.А. Социологическое исследование образа жизни медицинских работников. // В сб.: Социология в медицине: теоретические и научно-практические аспекты. - М.: Тбилисский гос. мед. институт, 2010. - С.23 - 30.
- 25 Смирнова О.Ю. Терапия и профилактика синдрома эмоционального выгорания // Медицинская сестра. - 2011. - № 7. - С. 36-40.
- 26 Водопьянова Н.Е., Старченкова Е.С. Синдром выгорания: диагностика и профилактика. -2-е изд. - СПб.: Пи-тер, 2008. - 336 с.
- 27 Health resources - Nurses - OECD Data, 2017. <https://data.oecd.org/healthres/nurses.html>
- 28 State obligatory standard of post-secondary education of applied baccalaureate in the specialty "Nursing" on June 29, 2017. // Nursing and midwifery <https://ru.sputniknews.kz/health/20181004/7454193/reforma-medsestry.html>
- 29 Heikkilä J., Tiittanen T., Valkama K. 2018. Stages of Reforming the Nursing Service in the Republic Of Kazakhstan. Plans and Prospects // Journal of Health Development 2(27) <http://www.rcrz.kz/index.php/en-/conf0618-5>
- 30 Хабиева Т. Х. и др. Взаимосвязь качественного обучения с совершенствованием амбулаторно-поликлинического сектора, и поэтапным наращиванием потенциала ПМСП. // Вестник Казахского Национального медицинского университета. - 2016. - № 1. - С.49.
- 31 Утепбергенова Ж. М., Калматаева Ж. А., Калмаханов С. Б. Ресурсная обеспеченность трудового процесса медицинских сестер общей практики в мегаполисах Республики Казахстан // Вестник Казахского Национального медицинского университета. - 2017. - № 4. - С.376.
- 32 Салиходжаева Р. К. НАУЧНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В ОБЛАСТИ МЕДСЕСТРИНСКОГО ДЕЛА // Хирургия и онкология: эксперимент и клиника. - 2019. - С. 43-47.
- 33 Кацага, А. Обзор системы здравоохранения / А. Кацага, М. Кульжанов, М. Кагашко^А, В. Rechel // Системы здравоохранения: время перемен. - Казахстан, 2012. - 187 с.
- 34 Роль медицинских сестер первичного звена при внедрении здорового образа жизни среди населения: <http://www.moluch.ru/archive/64/10052//10.03.2014г>.
- 35 Павленко Т.Н. Сестринское образование и подготовка преподавателей сестринского дела за рубежом // Сестринское образование в России: подготовка и роль преподавательских кадров. - М.: 2003. - №4. - С. 72-88.
- 36 Pallot P. Doctorssickofanunhealthysituation / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.telegraph.co.uk>.
- 37 Зарубежные рынки труда / Медсестра в США может заработать до 90 тыс. долларов в год // http://www.jobsmarket.ru/?get_page=239&content_id=10578335//.
- 38 Под редакцией JaneSalvage и Serge Нецпеп. Региональные публикации ВОЗ, Европейская серия № 74 1997, 279 с. ISBN 92 890 1338 9.
- 39 Мюнхенская декларация по сестринскому делу, ВОЗ, 2000.
- 40 Байгожина З.А., Койков В.В., Шалхарова Ж.С., Умбетжанова А.Т., Бекбергенова Ж.Б. Внедрение новой модели сестринской службы в организациях здравоохранения для повышения эффективности деятельности специалистов сестринского дела и их вклада в охрану здоровья населения РК. - 29.12.2018. - 7 с.

А.Р. Жаксылык, Л.К. Кошербаева
 НАО «Казахский национальный медицинский университет имени С.Д. Асфендиярова»

A.R. Zhaksylyk, L.K. Kosherbayeva
 JSC Asfendiyarov Kazakh National medical university

ПЛАНИРОВАНИЕ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА СРЕДНЕГО МЕДИЦИНСКОГО ПЕРСОНАЛА В ОРГАНИЗАЦИИ ПЕРВИЧНОЙ МЕДИКО-САНИТАРНОЙ ПОМОЩИ

NURSING WORKFORCE CAPACITY PLANNING IN A PRIMARY HEALTH CARE ORGANIZATION

Резюме: В данной статье представлен научно-литературный обзор планирования кадрового потенциала среднего медицинского персонала в организации первичной медико-санитарной помощи.

Resume: This article presents a scholarly and literary review of nursing workforce planning in a primary care organization.

Ключевые слова: ПМСП, кадровые ресурсы, медицинская сестра, человеческие ресурсы.

Key words: PHC, human resources, nurse, human resources.

УДК: 614.2:616.89

К.Н. ДЮСУПОВА¹, Ж.Т. УАП¹, В.Б. КАМХЕН²

¹Государственный медицинский университет г. Семей

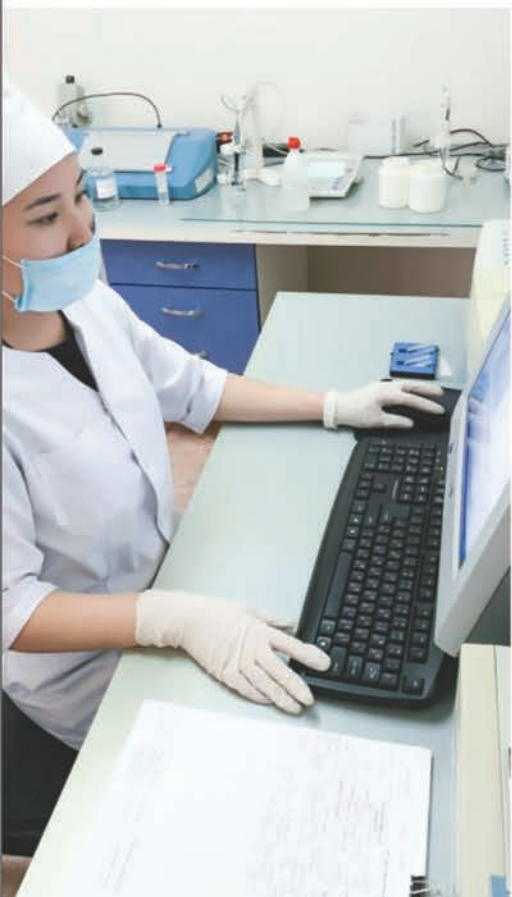
²Казахский Национальный университет имени аль-Фараби, г. Алматы

СОСТОЯНИЕ ПСИХИЧЕСКОГО ЗДОРОВЬЯ МЕДИЦИНСКИХ РАБОТНИКОВ (НА ПРИМЕРЕ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОГО ОБЛАСТНОГО СПЕЦИАЛИЗИРОВАННОГО МЕДИЦИНСКОГО ЦЕНТРА)

Резюме: В период пандемии COVID-19, в результате своей профессиональной деятельности, казахстанские медицинские работники испытывают значительную нагрузку, которая может привести к быстрому истощению их психозмоциональных ресурсов. Цель настоящего исследования за-

**НАЦИОНАЛЬНЫЙ
ЦЕНТР ЭКСПЕРТИЗЫ**
лекарственных средств и медицинских изделий

ФАРМАЦИЯ
КАЗАХСТАНА